

Kéz az ablakpárkányon

RÉSZLET

Itéletidő volt, szibériai hideg... Szerelvényünkkel tengertől-tengerig úztek bennünket. Tavaly történt... Egyszer csak megjelent a politikai biztos: »Rendezze nőügyeit, akinek van — mondta — holnap itthagyjuk Vologdát.« Tudod, a tenger melléken valami kelés támadt, ki kellett vágni...

Mozgó üteg voltunk. Reggel — ágyúkat előre, indulj! — a csontosodó fagyban indultunk az állomásra. Jó vasúti kocsi kaptunk: az első felében lovak, a hátsó felében, mi, négy lovas. Karakán legények, különösen ha asszonyokról, vagy ivásról volt szó — rámenősek. Csak két nap és két éjjel vesztegeltünk az állomáson, aztán elhívelt bennünket a hósvatag.

... december tizenhétedik volt, úgy emlékszem rá, mintha ma történt volna. Vidáman kocsikáztunk, volt kályhánk, pattogott benne a tűz, kint pedig hó és hó. Nappal erős szél fújt — éjjel, pedig úgy tűnt, hogy a mezőn csikorog a lég. De, természetesen, nők is szépítették a katona-éjszakákat. Minduntalan hozzánk szegődtek: »Vegyenek fel, vegyenek« — kérték — megyek a férjemhez, megyek búzáért...« Mind a négyen az ajtóban voltak: »Hát nem félsz szalonkocsinkban utazni? Hiszen négyen vagyunk!!!« De az asszonynak csak egy válasza van: »Mit tehetek, testvér, nem bújhatok ki a bőrömből. Ez az asszonyok sorsa.« — No, ha ez a sorsa, akkor bújj be!... — Természetes dolog, a katona a legnagyobb kondúr a világon, vagy a mi nyelvünkön mondva — szabadon élő ember.

Fagyos estén futottunk be az egyik állomásra. Mintha dekára mérték volna, úgy hullt a hó — hol esett, hol elállt. A mozdony elment vizet venni, közülünk kettő pedig fát lopni, Felébredek,

az ajtóhoz botorkálok: »Milyen állomás ez?« — kérdem. Valami olyasmit válaszoltak, hogy »Bultihaj«, álmos fővel nem hallottam jól. Közelebb vontattak bennünket, és akkor megrohanták a kocsinkat mindenféle ágrólszakadtak. Valami idősebb ember, kemény fickó, majd hogy össze nem verekedett velünk: »Engedjete be« — ordított és botjával verte az ajtót. »Meleg vidéken akarok meghalni, jogom van rá, én is védtem a hazát«... Hogy magyarázhatod meg a süketnek, hogy a szenteknek sincs joguk vonaton utazni! Valami Arisztarh nevű is volt köztünk — mi csoda tréfás ember! Odalép és rászól: »Távozz, öregem, különben megeszlek!« Az öreg csak meglebegetteti szakállát: »Engem nem ehetsz meg« — ordítja. — Én a haza szolgája vagyok. Három kitüntetésem és egy keresztm van!« »Amit a hazáról mondasz, nem érdekel bennünket« — válaszolta neki Arisztarh — »Ami viszont a kitüntetéseidet illeti, ha ezüsből vannak, ad el őket, az árán pedig rúg be az egészségünkrel!«

Néhány öregasszony is odatörtetett. Őket is ugyanúgy eltesékeltük, két keresztel! Mi haszon van az öregasszonyokból? Hirtelen két nő jön felénk, olyan zsidó-forma. Az anya egy kicsit bajszos, de szemrevaló asszony. A lánya — kisasszony, barnáska, nagyon jóképű, eleven, mint a higany. Az ő orrocskája is remeg. Akkor bukkant elő a hold, jól megfigyelhettem mindkettőjüket. És ami a fő, nem cipelnek magukkal semmit, az anyánál kis batyu van, a lánynál valami tok.

»Megengedik-e, hogy elutazzunk az első állomásig?« — mondják, és valami városnevet említenek. Én így állok ni, kaparászok a hónom alatt. Arisztarhnak, nyilván megtetszett a fiatalabbik. »Bújjanak be, jöjjenek« — mondja. — »Igaz, hogy búzlik a lovaktól, de viszont szalonunk megállás nélkül halad... és meleg van!« Szélesre tárja az ajtót, az egész meleget kiengedi. Hozzálépek: »Hogy intézkedsz te a saját szakálladra, senkit sem kérdezve?! Kollektív intézkedés, barátom!« Arisztarh rámkacsint: »Meg leszel elégedve. Ne ellenkezz!« Ő maga segítette fel őket a vagonba; a lányt gyengédebben, de az anya karját úgy megrántotta, hogy a szegény asszony majd széthasadt... Tréfás fickó volt Arisztarh.

Alighogy befogadtuk őket, odafut egy fehérkabátos gimnazista, szóval valami tanuló, tizenhatéves legényke, a hátán kisebb-fajta zsák. Az ajtórésbe tolta a kezét, nem engedi, hogy becsukjuk. Tessék, ez is búzáért utazik! Az anya, vagy a húga — már elfelejtettem — valahol éhen hal. Reszket, mint a vízredobott pálca, vagy a megvert asszony. »En-gedje-nek!...« Jót mulattunk rajta, milyen kis ügyes!

Még tüzet sem rakhattunk, a vonat megindult.

Kint ítéletidő, hó, a szél süvít, és mellé a holdsugár, míg nálunk — igazi melegség. Világéletemben nem éreztem magam olyan jól, ebben a vagonban. A lelkemben pedig valahogy borongósan

is, kellemesen is! Az ablakhoz megyek: »A hold egészen megtelt« — mondom. — »Miért berzenkedik a bolond!« És akkor hirtelen észreveszem: az ablakon, az üvegen kívül, egy kéz, kesztyű nélkül, szürke kabátujjban, a gimnazista keze. Eszembejutott: nem állhatta meg a legényke, felkapaszkodott az ajtó előtti korlátra és lóg. Ilyen volt a mi vagonunk — »krimi típus« — ahogyan a fiúk tréfásan nevezték. Törődünk is mi vele. Hadd lógjon, nincs is honnan elzavarni...

Karddal fát kezdek aprítani, Arisztarh azonnal átengedi fekhelyét a mamácskának, leül a farakásra, a láng mellé, keresztbeveti a lábát és beszédbe elegyedik: »Milyen családból való, melyik városból, most így — most úgy... mi a neve... mi van abban a dobozban, milyen tárgy, röviden?«

A kisasszony eleinte gyakran az anyjára sandított, majd felmelegedett. Felnyitotta a tokot — hát hegedű van benne, hozzá hasonló — sovány, fitos, karcsú. »Szóval, hegedű?« — mondja Arisztarh és hunyorít, mint a kandúr. — »Nagyon jó, valami románcot, például. A mi Petrovunk balalajkán cincog, ebből nyilvánvaló a tudatlanságunk!« — »Miféle tudatlanság?« — nevet a kisasszony. — »Most majd minden jó lesz: egyetemes képzés!« — »Nem, nem, maguk ott könyvet olvasnak, mi pedig uborkát eszünk!« — mondja Arisztarh. A hegedűs kisasszony csak kacag, zsebkendőjével fitosát dörgöli.

Miután így szívből elbeszélgetett vele, Arisztarh behúzódott a sötétbe, a lovak jászlához és odahív bennünket. »Gyertek, húzzunk gyufát, — mondja — ki lesz az első. »Négy gyufaszálat bedobtunk a sapkába. Iván húzott. Petruhának kedvezett a szerencse.

Petruhát mindjárt a kisasszony mellé ültették, nehogy unatkozzon a lány. Petruha, persze alkalmatlan volt a társalgásra, megkérte hát, hogy hegedüljön. Amint újra szerencsét próbáltunk a gyufákkal, — akkor nekem sikértült, — halljuk ám, hogy megszólal a muzsika. Felugrom, zavarba jövök: a kisasszony hegedül és a kályhába, az izzó szénbe mereszi szemét. A muzsika egyszerű finom; egészen magával ragad. Leülök a hasábfára, »megvárjuk, míg befejezi« — gondolom. A türelmet még suttyó korunkban megszoktuk...

Mi nem volt itt! Az egyik pillanatban a szemekben rózsák feslenek, érted, a másik pillanatban megint csak valami kellemes, gömbölyű. A bajszos mama már horkol is, ez meg csak repes és lebeg. Kővémeredten ülök, bánt nem merem mégcsak a kezemet sem megmozdítani, bánt a lelkiismeret. A hegedű olyan törékeny, ujjaiddal összeroppantathatnád, és micsoda hang! Egyszerre szédülés fog el, mindjárt elsírom magam. Felugrok helyemről, Arisztarh felé vetem magam, ő is olyan sápadtan ül, mint mikor fölrazod az üvegcsét s kibuggyan a habja. Akkor haladtunk át a hídon, a

híd dübörög. — »Ezt rólam muzsikálja...« — súgja felém Arisztarh, de én már nem is hallom, hiszen előttem is minden arc tótágot áll. Hirtelen valami az ablakhoz húz. Odalépek, — látom, a vasfogantyú itt van, de a kéz nincs sehhol...

Így hegedült nekünk egész úton. Társaim közül természetesen nekem volt a legnehezebb... Kinn a szél dühöngött, a repedéseken át valósággal sütött...

